

ANDREJ DULAR, *PIJ, KUME MOJ DRAGI!*, Vinogradništvo in vinogradniki v Beli krajini. Dolenjska založba, Seidlova zbirka, 11. knjiga. Novo mesto 1994, 231 str., barvne in črno-bele fotografije.

Naslov knjige Andreja Dularja "Pij, kume moj dragi!", ki jo je Dolenjska založba izdala leta 1994, je zgovoren: bralcu na glas pove, da knjiga govori o vinu. In takšen, kot je naslov, jasen in nedvoumen, je tudi knjiga sama. Ne da bi v kot ali na zatožno klop stavili starejša dela, je ta spis za razumevanje zgodovine vinarstva pri nas eden najpovednejših doslej. Že literatura in viri, ki jih avtor navaja, nas prepričajo, da pisec dobro ve, o čem govori. Pred seboj nimamo dela, ki bi romantično vzdihovalo ali govorilo na pamet. Pa tudi pri etnoloških metodah ne postopa po nepotrebem, si z njimi ne laska in, hvala bogu, tudi nobene nove ne odkrije. Andrej Dular je pač stare šole: malo deklaracij in priseg, zato pa veliko veliko več etnologije. Tiste resne, ki ji ni žal ne časa ne pota, ki za dosego cilja vzame v svate vsa koristna znanja. Ob bok etnologiji, zgodovini, geografiji, sociologiji, ekonomiji ... postavi enologijo in vinogradništvo. Avtor se zaveda, da brez zadnjih dveh o vinu ni moč pisati. Le dobro poznavanje stare strokovne vinarske literature omogoča razumevanje nekdanjega vinarstva na ravni vsakdanjega življenja, da lahko preverimo dogodke, ki so izoblikovali podobo vinarstva v zadnjih stotih letih. Pisec se je večje ognil taki pripovedi, ki bi o dejstvih dosti govorila, a malo povedala. Jezik je tekoč in lahko umljiv. Žal pa v knjigi ni premišljenih literarnih zapletov. Ti bi delo popestrili, bilo bi na pogled privlačnejše, predvsem za širši krog bralcev, ker bi znanstveno strogost prekrila živahnost zgodbe.

Čeprav Dular v uvodu napove, da bomo v njegovem delu zaman iskali klasične priročne etnološke zgodbe, na primer tiste o šegah in navadah, pa kot etnolog, v starem žlahtnem pomenu te besede, ne zataji. Razumevanje človeka - staro vsakdanje etnološko opravilo - se v okviru raziskave starega vinarskega znanja razgrne z vso ostrino. In ta pregled znanj, opravil v vinogradu in kleti, vinske trgovine ... izpostavi Slovincem dva tako ljuba miselna predsodka. Prvič, da smo bili Slovenci že od nekdaj vinorejci velikega slovesa in drugič nam brez sočutja pokaže bedo "zdrave pameti". Misel, da obstoji na Slovenskem narojeno, izvirno vinarsko znanje, ki ga je moč s primerno vnemo najti, je trhla. Veliko tega, kar je danes ljudsko, je bilo še včeraj "učeno" in naučeno. Zlepa ali zgrda so naši trmoglavci in neuki dedje, ako so hoteli vino prodati, morali ravnati tako, kot je velevala modra vinarska skušnja od vsepovsod. Samo odlično vino je našlo kupcev in samo žlahtno vince so tudi cesar radi pili. Seveda so med Slovenci bili taki, ki so znali trti in vinu streči. A bili so v preteklem stoletju po številu še v manjšini. Upati je, da odslej, ko bomo knjigo prebrali, etnologi ne bomo več stikali po vinorodnih predelih za starožitnim ljudskim vinarstvom, da ne bomo več verjeli ljudskim pričevanjem o tisočletni izvorni tradiciji, vsaj kar zadeva znanje. Ne pozabimo, da je zgodovina vinarskih veščin mednarodna, resda tudi naša, ne pa samo naša. Vraže, šege, navade in razne izvirne neumnosti in nemarnosti, ki so še vedno botri našemu vinarstvu, pa si velja zapisati. Še vedno jih je, navkljub šolskemu sistemu, na voljo dovolj.

Knjiga je posvečena le vinarstvu Bele Krajine. Tuptam avtor resda skladno primerja belokranjsko vinarstvo na primer s štajerskim, vendar ostaja v osnovi zvest temeljnemu načrtu. Želeli pa bi si, da bi bilo tako predstavljeno vinarstvo vse Slovenije.

Bodimo še nekoliko sitni. V uvodu knjige stoji zapisano, da je knjiga posvečena vinogradništvu kot samostojni agrarni panogi. Ta "samostojnost panoge" pa je vprašljiva,

ker je lahko šele vinarstvo, kolikor s to besedo razumemo tako vinogradništvo kot kletarstvo, zares samostojno. Današnji enologi resda ločijo vinogradništvo od samega vinarstva - pojma, ki označuje pridelavo vina - a ju navsezadnje berejo tudi skupaj. Ne da bi se zapletali v strokovne spore drugih ved, za etnologe bo bolje, da z današnjimi besedami posvojimo staro Vrtovčevo imenovanje. Vinoreja naj bo vinarstvo kot skupni pojem vinogradništvu in kletarstvu. Takšno jasno definicijo bi od knjige, ki zagotovo že ima nesporno avtoriteto ne samo med etnološkimi spisi o vinarstvu pri nas, pričakovali. Posebej še, ker avtor, kot priča njemu v prid delo samo, to delitev dobro pozna. Ves čas jo tudi rabi, v knjigi pa te definicije žal jasno ne izpostavi. Da zgledi marsikdaj zaležejo bolj kot poduk, je lepa misel, a na strogost in potrebnost definicij ne smemo pozabiti: samo tako se je moč ogniti pojmovni zmedbi. In prav zato, ker nam bo Dularjeva knjiga v bodoče za zgled, kako naj se piše o našem vinarstvu, je škoda, da avtor zgornje definicije ni zapisal dovolj avtoritarno.

Uvodno poglavje razločno predstavi vsebino, etnološki pristop, vire in slovstvo, s katerimi je avtor raziskal belokranjsko vinogradništvo od pojava trsne uši do danes. Časovni okvir je povsem na mestu. Predvsem dejstvo, da je kot izhodišče izbrana trsna uš. Ta nesreča, ki so jo že tedaj šteli za tako hudo nadlogo, kot so nekoč bili kuga in Turki, je do temeljev pretresla tradicionalno vinogradništvo in vinarstvo nasploh. Vsa kmečka premetenost je bore malo zalegla, potrebne so bile šole, znanje, ki ga dotlej kmetje niso bogve kako cenili. Posebej ne Belokrajnci. Odrezana od takratnih gospodarskih sprememb, s slabimi cestami in brez železnice je Bela Krajina v primerjavi z drugimi predeli v Sloveniji gospodarsko samevala vse tja do sredine tega stoletja. Zato je za etnologa zanimivo, kako so se ljudje odzvali na silovite spremembe, ki sta jih terjala novo vinogradništvo in kletarstvo. Analizo tega problema avtor dobro ilustrira tudi s številnimi citati in spomini, ki živahno pričajo o nekdanji nevednosti, strahu in nezaupljivosti do oblasti, pa tudi o iskreni želji in trmasti volji, da bi gospodarji potom umnega vinarstva rešili vinograd in sebe pred propadom.

Nato spregovori o temeljni gospodarski podobi Bele krajine in predstavi geografske, podnebne in vremenske razmere, ki pogojujejo tamkajšnje vinogradništvo. Četrto poglavje predstavi posebne razmere, peto poglavje pa trsne bolezni. Šesto, sedmo in osmo poglavje so najpomembnejša, govore o vinogradniškem in kletarskem znanju, trgovini z vinom in o vinogradniškem koledarskem letu. Deveto, zadnje poglavje, z naslovom "Človek in vino", je po vsebini raznoliko. Predstavi vinske dajatve, soseske zidanice, pivske navade, mejaštvo, hranjenje vina, pivske navade ob življenjskih slavjih, odnos do vina ter alkoholizem.

Knjiga je že na pogled lep in ličen tiskarski izdelek. Številne stare fotografije in risbe skladno dopolnjujejo besedilo. Struktura teksta je pregledna, jasna in smiselno razvrščene opombe pod črto popestrijo razumevanje vsebine. Seznama uporabljene literature in predstavljenih fotografij sta korektno in natančno sestavljena. Na koncu je knjigi pridan še jednat povzetek vsebine v angleškem jeziku.

Andrej Malnič